

EGO

MEI 1983

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT

PROOST!?

Lees pagina 14 en 15

EGO

MAANDBLAD VAN DE
DIENST HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
IN DE KRIJGSMACHT

nr. 5 – mei 1983
22e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Wim Heij (voorzitter),
Jacques van den Blink (sekretaris),
Frank Spoelstra (eindredakteur),
Klazien van Brandwijk, Hans Schonk,
Cher Turel, Paul Vonk.

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Oranje Nassalaan
71, 3708 GC Zeist.
Tel. 03404-14436.

Vaste medewerkers:

Bert Brounts, Adriaan Bijl, Theo Carree, Anton Constandse, Sietse van der Hoek, Ruud Janssen, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Leo van Opzeeland, Rien Robijns, Adriaan Soeterbroek, Jan Stoof, Frans Wermer, Koos van de Wetering, Hans van Wissen.

Vormgeving:

Joop van Rossum/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Krijgsraden en HMG verdwijnen	2
Verzet (gedicht en foto's)	3
Jazz in Europa	4
Cork	6
Twee dienstplichtige artsen kijken terug	8
The verdict	11
Drankgebruik en groepsdwang	14
HMT's	16
GV in de krijgsmacht (4)	17
George Hendrik Breitner	18
Humanisme/Wim Kan	21
Boeken/bladen/brochures	22
EGO-puzzle	23

Krijgsraden en HMG verdwijnen

Begin maart dienden de ministers Korthals Altes (justitie) en De Ruijter (defensie) bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel in met betrekking tot de strafrechtspraak over militaire zaken. Kern van dit wetsvoorstel is dat militairen, die een overtreding of een misdrijf hebben begaan, in de toekomst voor een gewone rechtbank zullen moeten verschijnen. Dat zal dan het einde betekenen van de krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof. De militaire rechtbanken maken dan plaats voor speciale kamers bij arrondissementsrechtbanken en gerechtshoven.

In het wetsontwerp worden de gewone en de militaire rechtspraak samengevoegd. Daarmee vervallen de Krijgsraad, de Zeekrijgsraad, de bijzondere krijgsraden en het Hoog Militair Gerechtshof. Tegelijkertijd verdwijnen de 750 aparte bepalingen die het militair strafrecht kent en wordt de gewone wetgeving uitgebreid met zestig afwijkende regels. De militaire zaken zullen worden overgenomen door de arrondissementsrechtbanken en gerechtshoven. Het ligt in de bedoeling om, op den duur, het militair recht te concentreren bij één rechtbank en één gerechtshof. Dit om de vereiste deskundigheid, betreffende militaire omstandigheden, zoveel mogelijk bij elkaar te brengen. Voor de militaire zaken wordt een speciale kamer in het leven geroepen, waarin drie rechters zitting zullen hebben. Een president, een burgerlid en een militair, die geen lid is van de rechterlijke macht. Een burgerrechter van de rechtbank kan bij de meer eenvoudige zaken als politierechter optreden.

Met de afschaffing van de krijgsraden en het HMG gaat een reeds lang geleden geuite wens in vervulling. In vroegere EGO-publikaties en in het bijzonder in de nota „Mens en Krijgsmacht” (sept. 1973) heeft de Dienst humanistische geestelijke verzorging nooit onder stoelen of banken gestoken dat, in het kader van de zo broodnodige herziening van het militair straf- en tuchtrecht, ook de krijgsraden en het HMG dienden te verdwijnen.

Ook ons stond een vervanging daarvan voor ogen door militaire kamers bij de burgerrechtbanken. „In deze kamers zou alleen de aanklager een militair moeten zijn, de rechters zouden burgers behoren te zijn”, schreven we in „Mens en Krijgsmacht”. Helaas zal dit laatste niet helemaal gerealiseerd gaan worden. In de nieuwe opzet zal één van de drie rechters toch nog een militair blijven. Het zal geen verwondering wekken dat we dit betreuren.

Desondanks achten we de afschaffing van de krijgsraden en het HMG toch een stap in de goede richting. Een autoritair-hiërarchisch instituut als de krijgsmacht kan best enige vermaatschappelijk gebruik maken.

Redactie

IHEU organiseert vredeskongressie

Op 26, 27 en 28 augustus houdt de IHEU in Amsterdam een internationale vredeskongressie. Er zullen twee thema's worden behandeld: Humanisme en nukleaire bewapening; en vredesopvoeding in humanistisch perspectief. Op de driedaagse kongressie zullen inleidingen worden gehouden door verschillende sprekers (o.a. prof. dr. Barnaby, prof. dr. Niezing, prof. Van den Enden,

mr. Van der Schaaf en dr. Geeraerts). Ook zullen er discussies in kleine groepen zowel als plenair plaatsvinden. De IHEU-vredeskongressie wordt gehouden in het Vlaamse Culturele Centrum „De Brakke Grond” in Amsterdam. De toegangsprijs (voor alle drie dagen) is 120 gulden per persoon. Opgave tot 1 mei bij de IHEU, Oudkerkhof 11, Utrecht, tel. 030-318145.

ik lees EGO dus ik besta

**Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden**

**zoals storm met zacht geritsel in de tuin
of de kat die de kolder in z'n kop krijgt**

**zoals brede rivieren
met een kleine bron
verscholen in het woud**

**zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer
die de sigaret aansteekt**

**zoals liefde met een blik
een aanraking iets dat je opvalt in een
stem**

**jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet**

en dan die vraag aan een ander stellen

Remco Campert

FUSILLADEPLAATS EN MONUMENT VOORMALIG CONCENTRATIEKAMP AMERSFOORT

Jazz in Europa

Er is waarschijnlijk geen enkele andere muziekvorm, waarbij de meningen zo vaak verdeeld zijn als juist de jazz. Zowel musici als liefhebbers discussiëren er lustig op los en ieder is vaak van zijn eigen gelijk overtuigd. Dit komt voort uit het feit, dat de jazzmuziek een uitgesproken individueel karakter heeft. Weliswaar vormen trio's, kwartetten, kwintetten en big bands het uitgangspunt, maar de musici staan eigenlijk allemaal te trappelen om vooral in hun eigen solo's te schitteren. Het is dus niet verwonderlijk, dat in discussies over jazzmuziek er net zoveel meningen als deelnemers zijn. Over één van die geschilpunten wil ik het in dit artikel eens hebben.

Er is namelijk een vrij groot aantal jazzliefhebbers, dat van mening is, dat de jazz een uitsluitend zwarte Amerikaanse aangelegenheid is of zou moeten zijn. Slechts muzikanten uit de V.S. zouden in staat zijn de jazz op de ware wijze te vertolken. Ik ben het daar niet mee eens en wil proberen één en ander met feiten te staven.

Afkomst

Het valt natuurlijk niet te ontkennen, dat de jazz afstamt van de muziek van de Amerikaanse neger. Maar de eerste zwarte musici speelden wel op instrumenten van Europese komaf. Denk hierbij vooral aan de saxofoon, een uitvinding van de Belg Adolf Sax. We kunnen dus eigenlijk gelijk al stellen, dat de jazz vanaf het begin Europese invloeden kende, hoewel zij voortkomt uit de Blues! Verder is het zo, dat de kunst van het improviseren beslist geen privilege van de Amerikaanse negers is, want in de klassieke muziek kent men al eeuwen de cadens, terwijl ook in verschillende uitheemse muziekvormen de improvisatie voorkomt. Het is zeker niet mijn bedoeling de negroïde inbreng in de jazz te kleineren, want daarvoor heb ik een veel te grote bewondering voor de talloze zwarte musici, die mijn leven en dat van vele anderen verrijkt hebben met hun schitterende muziek. We kunnen tevens wel stellen, dat het element „swing”, dat de jazz tot zo'n unieke muziek maakt, er door de negers is ingebracht, hetgeen echter weer niet wil zeggen, dat blanke musici niet zouden swingen. Denk maar eens aan tenorist Zoot Sims!

Natuurlijk is het zo, dat alle vernieuwingen in de jazz uit de V.S. afkomstig zijn en dat de Europeanen zich daarbij telkens weer aanpassen, maar dat betekent nog niet, dat de blanke Europeaan geen voortreffelijke jazzmuziek zou kunnen produceren.

Aan de hand van een klein overzicht wil ik graag eens een aantal Europese musici de revue laten passeren, die naar mijn mening in geen enkel opzicht voor de Amerikanen onderdoen of onderdeden.

Europese musici

De eerste Europeaan van absolute wereldklasse was wel de Belgisch-Franse gitarist Django Reinhardt. Deze zigeunermusicus beïnvloedde praktisch alle gitaristen uit zijn tijd, ook de fameuze Charlie Christian! Reinhardt, die in het kwintet van de Hot Club de France speelde, is vaak geïmiteerd, maar nooit geëvenaard. Ook nu nog is zijn spel geenszins gedateerd, hoewel Django al in 1953 overleden is.

Na Django Reinhardt zouden nog veel Europese musici een belangrijke rol spelen en het lijkt mij aardig een aantal van hen nader te belichten aan de hand van de diverse landen, waaruit zij afkomstig zijn. Ik wil er graag de nadruk op leggen, dat dit een persoonlijke keuze betreft, die verder geen enkele pretentie heeft!

Zweden was het land, dat na de oorlog als eerste een aantal topmusi-

ci opleverde, die ook in de V.S. furore maakten. Ik denk hierbij aan de trompettist Rolf Ericson, maar vooral aan de jong gestorven klarinettist Stan Hasselgard, die als één van de eersten be-bop op de klarinet speelde. Oude opnamen met o.a. Barney Kessel en Wardell Gray laten een musicus horen, die voor die tijd uniek speelde. De later zeer bekende klarinettist Tony Scott werd duidelijk door Hasselgard beïnvloed. De beroemdste Zweedse musicus in de jaren '50 was wel de baritonsaxofonist Lars Gullin. Hij was één van de weinigen, die er in slaagde zijn spel vrij te houden van de invloed van het fenomeen Gerry Mulligan. Veel Amerikanen maakten graag opnamen met Gullin, omdat zijn verfijnde spel aan ieder stuk een aparte klankkleur gaf.

In de jaren '60 zou de Zweedse invloed op de Europese jazz veel minder worden door de intrede van de free jazz.

In **Engeland** was het aanvankelijk vooral de blinde pianist George Shearing die met zijn aparte groepsound de toon aangaf. Hij zou ook in Amerika een grote carrière maken. Veel jazzfans zullen Shearing niet als een jazzpianist beschouwen, maar vooral zijn laatste opnamen laten een musicus horen, die alle facetten van het métier beheerst. Ook de pianist en vibrafonist Victor Feldman slaagde erin in Amerika vaste voet te krijgen. Deze smaakvolle musicus speelde met vele groepen. Het naar mijn mening grootste talent, dat Engeland ooit voortbracht, was wel de kleine tenorsaxofonist Tubby Hayes. Deze musicus, die ook voortreffelijk fluit en vibrafoon speelde, verbijsterde reeds op 16-jarige leeftijd alle Engelse musici met zijn enorme capaciteiten. Tubby maakte eveneens opnamen in Amerika, maar hij kreeg toch niet die wereldfaam, die hij ongetwijfeld verdiende. Hij overleed in 1973 aan een ongeneeslijke ziekte, hij was toen 38 jaar oud.

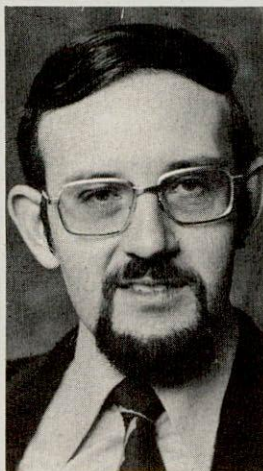
Dat overigens meerdere Europese musici in Amerika niet echt aan de bak konden komen, werd mede ver-

Jazz-medewerker

Na reeds in enkele nummers van EGO artikelen te hebben geschreven) resp. over Dexter Gordon en Charlie Parker) wordt het tijd onze nieuwe jazz-medewerker Theo Carree aan onze lezers voor te stellen.

Theo (45 jaar) is thans, na een aantal jaren bij het lager onderwijs werkzaam te zijn geweest, als leraar Duits verbonden aan een scholengemeenschap in Capelle a/d IJssel. Bijna van kinds af aan is hij een liefhebber van de jazz-muziek, m.n. naar de bop gaat zijn belangstelling uit. Theo beoefent de jazz-muziek zelf ook nog steeds actief. Hij volgt lessen bij de bekende Rotterdamse tenor-saxofonist Barend Petersen en speelt tenor-sax in een lerarenband. Ook slaat hij bijna geen jazz-concert over. Kortom jazz en Theo Carree zijn één.

Toen wij hem enige tijd geleden benaderden om voor EGO te gaan schrijven reageerde hij wat terughoudend. In het voetspoor treden van o.a. Bert Vuysje leek hem niet simpel. Nu met zijn derde artikel, durft hij zich definitief als nieuwe jazz-medewerker van EGO te laten introduceren. Welkom Theo!

Theo Carree

Redactie

Tubby Hayes

oorzaakt door de Amerikaanse muziekbonden, die hun eigen leden beschermden.

Frankrijk is van oudsher een toevluchtsoord voor veel Amerikaanse musici geweest en het is daarom niet verwonderlijk, dat de Franse jazz er een enorme impuls door kreeg. Behalve Django Reinhardt speelde in de Hot Club de France ook de violist Stephane Grappelli, die tot de dag van vandaag één van de grootste solisten op zijn instrument is. Verder is bassist Pierre Michelot internationaal bekend geworden. Een zeer uitzonderlijk talent was altijd al de eigenzinnige Algerijnse pianist Martial Solal, die de laatste tijd tevens een voortreffelijke big band leidt, die heel aparte arrangementen speelt.

Duitsland is vooral bekend door zijn vele uitstekende orkesten, die weliswaar meestal geen jazz spelen, maar toch vaak onderdak bieden aan vele jazzmusici, zoals Herb Geller, Ack van Rooyen enz. Trombonist Albert Mangelsdorff is Duitslands meest bekende jazzmusicus. Hij bezit een feilloze techniek, maar is door talloze

experimenten met de free jazz een beetje uit de belangstelling van het grote jazzpubliek verdwenen.

België belangrijk

In de rij van Europese jazzlanden neemt België een belangrijke plaats in. Liefst 3 musici brachten het tot wereldfaam, iets waar ons land alleen maar jaloers op kan zijn! Maar daarover later meer. Toots Thielemans is zonder meer de beroemdste Belgische musicus. Zowel in de V.S. als in Europa wordt zijn muzikale talent hogelijk gewaardeerd. Als gitarist is hij niet zo bijzonder, maar op de mondharmonica (het „broodje”) kent hij zijn gelijke niet. Omdat Toots ook vaak zogenaamde populaire dingen doet, zien sommige jazzfans nog wel eens op hem neer, maar dit is volkomen ten onrechte.

Minder algemeen bekend, maar zeker zo talentvol waren Bobby Jaspar en René Thomas. De eerste was een begaafd tenorist en fluitist, die op grond van zijn grote capaciteiten in de jaren '50 gemakkelijk door de Amerikanen werd geaccepteerd. Bovendien was zijn

huwelijk met de zangeres en pianiste Blossom Dearie natuurlijk ook een leuke binnenkomer. Bobby Jaspar speelde geruime tijd in het kwintet van J. J. Johnson, waarmee hij ook een aantal platen maakte. In 1957 trad dit kwintet in Nederland op, waarbij vooral Jaspar een overonderende indruk achterliet. Helaas was Bobby verslaafd aan drugs, hetgeen o.a. tot hartklachten leidde en in 1962 overleed hij op 37-jarige leeftijd na een zware hartoperatie.

Gitarist René Thomas was eveneens een begaafd instrumentalist, die met talloze Amerikanen optrad en platen maakte, maar toch altijd heel oorspronkelijk bleef spelen. Ook hij was helaas aan verdovende middelen verslaafd en overleed in 1975 in Spanje op 48-jarige leeftijd. Men vraagt zich weleens af, of dit verslaafd zijn van Jaspar en Thomas het hun niet makkelijker heeft gemaakt om vaste voet in Amerika te krijgen, hoe paradoxaal dit ook moge klinken. Maar zij zaten immers op dezelfde golflengte als vele Amerikaanse musici!

Dit internationale overzicht zou natuurlijk niet compleet zijn, indien ik geen aandacht schonk aan twee hedendaagse grootheden van de Europese jazz, nl. de blinde Spaanse pianist Tete Montoliu en de Deense Bassist Niels-Henning Ørsted Pedersen. Tete Montoliu is zonder twijfel één van de origineelste pianisten van dit moment en is zowel als solist én als begeleider een klasse apart. Een soort Spaanse Hank Jones! Niels-Henning Ørsted Pedersen is naar mijn mening de beste bassist, die de jazz ooit heeft voortgebracht, ondanks grote namen als Jimmy Blanton, Paul Chambers en Ray Brown. Niels-Henning was reeds op zeer jeugdige leeftijd een beroemdheid en is sindsdien alleen nog maar vooruitgegaan. Zijn begeleidingen en soli zijn altijd onnavolgbaar en vooral haarzuiver! Samen met Oscar Peterson vormt hij een soort koningskoppel in de jazz, hoewel het de laatste tijd „in” schijnt te zijn om kritiek te hebben op het volgens sommigen teveel aan techniek van Oscar Peterson.

Nederland

Welke plaats neemt Nederland nu in ►

*een soldaat legt het liefst
z'n hoofd in de schoot*

De wereld volgens

„Het tekenen van cartoons is het min of meer in kaart brengen van menselijke hebbelikheden, ons gedrag in het dagelijks leven. Met de dag wordt dat minder aardig. De mens is zo'n beetje het meest mislukte dier in de schepping: hardnekkig en bij voortdurend is hij bezig zichzelf, zijn soortgenoten en de rest van de natuur te vernielen”.

Aldus cartoonist Cor Hoekstra, beter bekend als CORK, in het voorwoord van zijn zojuist verschenen bundel „De wereld volgens CORK”.

Zonder enige twijfel behoort CORK tot de bekendste Nederlandse cartoon-tekenaars en zeker ook tot een van de produktiefste. Wie kent niet zijn cartoons van de meestal zielige mannetjes die het onderspit moeten delven t.o.v. bijvoorbeeld de techniek? Maar wie is eigenlijk deze CORK?

Cor Hoekstra

CORK is het pseudoniem van de in Franeker geboren Cor Hoekstra (26 april 1931). Hij begon in 1956 met tekenen. Dat waren de bekende grap-

jes als bijv. een straatlantaarn die verkeerd is aangesloten zodat er water uitkomt. Gedurende zijn militaire diensttijd tekende hij voor het, rond 1968 ter ziele gegane, blad Salvo (Ka-

► in het Europese jazzgebeuren? Vergeleken met onze Zuiderburen moeten wij constateren, dat ons land geen echte beroemdheden heeft opgeleverd, hoewel bij enkelen de capaciteiten zeker aanwezig waren en zijn.

Eddie de Haas en Nico Bunink zijn erin geslaagd om in Amerika carrière te maken, hoewel zij zeker niet de grootste talenten waren. Nico Bunink speelde zelfs bij de legendarische Charles Mingus!

Rita Reys maakte in 1955-1956 een plaat met de Jazz Messengers, maar slaagde er toch niet in om helemaal door te breken.

Piet Noordijk en Misha Mengelberg speelden in 1966 op het Newport festival, maar ook daar volgde geen grote Amerikaanse carrière uit. Indien zij dat al wilden!

Op dit moment bezit Nederland echter één musicus, die zonder meer van wereldklasse is, nl. tenorsaxofonist Ferdinand Povel. Men heeft wel eens de indruk, dat Ferdinand allang wereldberoemd had kunnen zijn, indien hij zelf maar gewild had. Hij geeft er echter de voorkeur aan rustig in Nederland te blijven en is waarschijnlijk tevreden met zijn huidige positie. Jammer is het wel, dat Ferdinand Povel tot nu toe geen enkele grote plaat onder eigen naam heeft gemaakt, want daar zou hij zijn vele fans zeker een groot plezier mee doen.

Resumerend moet ik nu contateren, dat onze internationaal meest bekende jazzmusicus waarschijnlijk Willem Breuker is, hoewel deze naar mijn mening niet eens jazz speelt, maar

tholiek Nationaal Thuisfront). Na vijf jaar in het onderwijs werkzaam te zijn geweest werd CORK vanaf 1 jan. 1962 beroeps cartoonist. Hij is gehuwd, heeft een zoon en een dochter en woont in het Friese Oranjewoud. Zijn cartoons en strips verschijnen in kranten en tijdschriften over de gehele wereld. Om er enkele te noemen: Die Welt, Business Week, Le Soir, Expressen en Private Eye. In Nederland in het NRC-H en het Algemeen Dagblad. Twee bundels verschenen van zijn hand: „Aroma” (1965) en „Handboek Soldaat” (1968). Tevens verscheen werk van hem in de bloemlezingen „Knaurs lachende Welt” (1972), „Mieux vaut en rire” (1975) en „Colossal Computer” (1977).

Cartoonist

CORK is nadrukkelijk een cartoonist en geen politiek tekenaar. Kenmerkend voor de laatste is dat hij het politieke gebeuren van getekend commentaar (karikatuur, satire, illustratie of allegorische voorstelling) voorziet. Maar altijd inhakende op de aktualiteit. Dat is niets voor CORK. „Ik ben niet zo'n aktuele tekenaar, ik wind me wel op, maar na drie dagen krijg ik pas een idee, en dan is het voor een dagblad te laat”. Dat hij betrokken is op de maatschappij tonen ook de cartoons in „De wereld volgens CORK” heel duidelijk aan.

Een greep uit de thema's die CORK in zijn nieuwste bundel aansnijdt: de verloedering van de sport, nietszeggende autoriteiten, de aanslag op het leefmilieu, de domheid van de massa die alles aardig lijkt te vinden, de techniek die de mens hoe langer hoe meer in zijn greep krijgt (prachtige cartoon over een aan quadrofonie verslaafd mannetje), het verkeer. Maar ook over de kleine menselijke ellende, relatieproblemen, de dood, en seksuele frustraties weet CORK rake tekeningen te maken.

Moeilijkheden

Soms zijn cartoons van CORK mild

een soort muziek, waarbij wel geïmproviseerd wordt, maar waaraan het element „swing” ontbreekt. En juist swing is naar mijn mening essentieel voor het spelen van echte jazz! Wat Willem Breuker betreft, wil ik nog opmerken, dat hij als componist ongetwijfeld kwaliteiten bezit, maar dat hij als saxofonist niet in de schaduw van Ferdinand Povel kan staan.

Ik hoop, dat ik in dit relaas heb kunnen aantonen, dat jazz een muziek is voor alle volkeren en dat het niet persé een Amerikaan hoeft te zijn, die uw trommelvlies aange-naam doet trillen.

Theo Carree

The verdict: Paul Newman eindelijk op Oscar-niveau

Nu ik dit stukje schrijf, is nog niet bekend of Paul Newman de Oscar krijgt, waarvoor hij, samen met o.a. Dustin Hoffman (Tootsie), Ben Kingsley (Ghandi) en Peter O'Toole (My favorite year) genomineerd staat. Op een enkele uitzondering na heeft deze mooie jongen dweilen van rollen gespeeld. Pas de laatste jaren begint duidelijk te worden, dat hij echt wel méér in zijn mars heeft. The Sting en Butch Cassidy waren daar goede voorbeelden van, en Absence of Malice nog meer. Maar in The verdict gaat Newman nóg weer verder. In deze strakke film, glashelder van probleemstelling en prachtig van karaktertekening, speelt Newman de rol van zijn leven (tot nu toe). Misschien komt dat wel doordat hij langzamerhand niet meer zo'n erge mooie jongen is (althoewel...), in elk geval een man van 55 jaar met een gezicht dat eindelijk de overtuigingskracht heeft dat het vroeger, toen het nog rimpelloos was, volledig miste.

The verdict (Het oordeel, De uitspraak) vertelt het verhaal van de aan lager wal geraakte advocaat Frank Galvin. Als de film begint zien we hem begrafenissen afschuimen, in de hoop dat de treurende weduwen hem hun zaken zullen laten behartigen na het verscheiden van hun echtgenoot. Hij suggereert, dat hij een goede vriend van de overledene is geweest, tot een van de nabestaande zoons lont begint te ruiken en hem de rouwkamer uitgooit. Hij gaat naar zijn morsig kantoor en giet zich vol. Daar vindt zijn mentor en gabber (Jack Warden) hem. Die biedt Frank een laatste kans om er weer bovenop te komen: een zaak die hij eenvoudig niet kan verliezen. Een jong stel komt hem bezoeken. De zuster van de vrouw is in het plaatselijke ziekenhuis verkeerd behandeld: tijdens de anesthesie is zij in coma geraakt, waar zij nooit meer uit zal ontwaken. Het stel wil een schadevergoeding eisen. Als Newman met de ziekenhuisdirectie gaat praten, blijkt dat die niets liever wil dan de forse schadeclaim geruisloos betalen. En dan wordt er iets wakker in de advocaat, die al voor het ambt verloren leek. Hij besluit de zaak tot op de bodem uit te zoeken. Zijn cliënten zijn razend: die wilden liever het geld. De directie van het ziekenhuis is eveneens razend, en zet een zeer sluwe advocaat (prachtig gespeeld door James Mason) met een hele staf medewerkers in om Newman te bestrijden. Maar die heeft na een kort gesprek met één van de behandelende artsen (die later een afspraak niet blijkt na te komen, afgekocht door Mason en zijn trawanten) begrepen dat iemand een dikke laag boter op zijn hoofd heeft. En die iemand wil hij ontmaskeren.

Extra gecompliceerd wordt de zaak, wanneer er een jonge vrouw op zijn pad verschijnt (Charlotte Rampling) met wie hij al snel een relatie begint,

en die hij inlicht over zijn werkzaamheden. Hij weet niet, dat ook zij een handlangster van de tegenpartij is. Gelukkig komt gabber Jack Warden daar tijdig achter, zodat zij niet

kan overbrieven dat hij inmiddels achter de verblijfplaats van de kroongetuige is gekomen. Die kroongetuige is bereid in de rechtszaal te verschijnen en dan, tijdens een zeer enerverend kruisverhoor, behaalt Newman zijn grote overwinning. Een schandalige nalatigheid van een van de meest vooraanstaande artsen komt aan het licht. Frank heeft de zaak gewonnen. Maar zijn overwinning heeft een zeer bittere bijmaak ten gevolge van de wond die Charlotte Rampling in zijn toch al niet zo bar groot vertrouwen in de mensen en de liefde, heeft geslagen.

Zoals gezegd, Paul Newman speelt zijn hoofdrol met grote overtuiging. ►

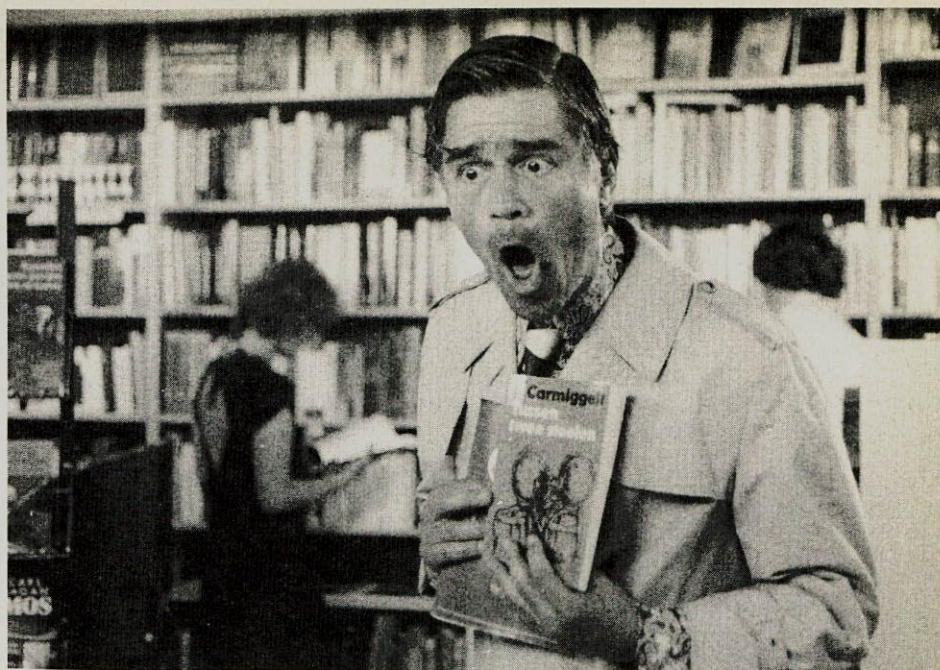

Paul Newman als de advocaat Frank Galvin in *The verdict*

in 't kort

Verjaarscadeau

In oktober wordt Simon Carmiggelt 70 jaar. Daarin zag Bert Haanstra een mooie aanleiding om een idee, waar hij al lang mee rondliep te realiseren. Hij benaderde Simon voor een film over hemzelf en zijn werk. Het schitterende produkt van die samenwerking heet **Vroeger kon je lachen**, en geeft inderdaad een haarscherp beeld van Simon als persoon, en van de tragi-komische toon waarin zijn (ruim 9000) Kronkels zijn geschreven. Simon breidt de verschillende episodes waaruit de film is opgebouwd, al vertellend aan elkaar. In sommige van de sketches doet hij zelf mee (met Kees Brusse op een bank, met Rijk de Gooyer in de Hortus Botanicus, met Kees van Kooten in een boekwinkel), andere worden helemaal gespeeld door derden. Om Johnny Kraaykamp heb ik het hardst gelachen, om Carolien v. d. Berg heb ik zachtjes zitten snikken. Haanstra vertelde me dat hij met zoveel plezier aan deze film heeft gewerkt („Simon lijkt zo somber en dat is hij ook wel, maar tegelijk kun je zo

Kees van Kooten in *Vroeger kon je lachen*

verschrikkelijk met hem lachen”) dat zijn gezondheid, die na het debacle van „Een pak slaag” een geweldige knauw had gekregen, weer geheel op peil is!

Stallone als Green baret

In de ruige film **First Blood** speelt Sylvester Stallone een dolgedraaide Vietnam-veteraan die, terug in de Amerikaanse maatschappij, een spoor van vernielingen aanricht, een hele drom gewonden achter zich laat en pas ingerekend kan worden, als

hij zijn hart heeft uitgestort bij de man die hem ooit heeft gedruild tot de menselijke moordmachine die hij in Vietnam moest zijn. Een film met een boodschap, maar die boodschap is al vaker gehoord. Voor mij meer een excuus om een sensatie-project te realiseren, waar je gegarandeerd hele drommen publiek naar toe krijgt, die de boodschap dan waarschijnlijk naast zich neer zullen leggen, maar alleen genieten van het spectaculaire knokwerk en de vele vernielingen. Een heel zware rol voor Sylvester Stallone, die in zijn Rocky-

- Hij is een fikse drinkebroer, en één van de aardigste kanten van deze film vind ik het feit, dat de moraliserende ondertoon volledig ontbreekt. Ook al besluit Frank zich in de zaak

vast te bijten en een beter mens te worden, zijn borrel kan hij geen seconde missen, en daar zal hij waarschijnlijk helemaal nooit meer afkomen. Het was natuurlijk heel voor de

hand liggend geweest om zijn nieuwe levensstijl gepaard te laten gaan met een heleboel zelfinzicht en een manhaftige geheelonthouding. Des te menselijker en daardoor meer herkenbaar, dat dat niet gebeurt. Charlotte Rampling vind ik persoonlijk een onsympathieke ster, die me nog nooit heeft bewogen of ontroerd. Ook al wordt ze verliefd op Newman en snikt ze haar hart uit haar lijf als ze ontdekt is, inmiddels zelf van vroegere vervuld, ik kwam niet verder dan een kinderachtig gevoel van: net goed, kreng. Wel een bewijs dat ze althans als slechterik zeer overtuigend is geweest. Jack Warden, met zijn rossige dikke kop en zijn gebarsten stem, is heel goed op dreef als de gabber die Newman toch altijd in de gaten houdt, en James Mason is een geslepen en uitgekookte tegenstander van Newman.

Sidney Lumet, de regisseur van o.a. **Twelve angry men**, **Serpico**, **Dog day afternoon** en **Network**, bewijst met deze film weer eens zijn meesterschap. Vooral de rechtbankscènes zijn schitterend van opgebouwde spanning. Mag je niet missen, maar dat was al wel duidelijk!

Paul Newman ondervraagt zijn kroongtuige

Leo van Opzeeland

trilogie toch al het een en ander gewend was. Hij deed alle stunts zelf, waarbij hij na een sprong van een rots vier ribben brak. Zelf gaf hij in een interview in het Amerikaanse Cosmopolitan toen, dat First Blood gewoon het verhaal is van Rocky bij de groen baretten, waarmee hij zich dus neerlegt bij het feit dat hij van dat boksters-image nooit meer afkomt. Technisch een knappe film, maar de pretenties moeten ze maar weglaten, vind ik. De boodschap die de film wil overbrengen (O, wat hebben we onze Vietnam-veteranen toch het bos ingestuurd) is heel wat beter verwoord in een film als Coming home. Regie was van Ted Kotcheff.

Sylvester Stallone in First blood

Vierde man: onnodig vulgair

Dat er een vakman aan het roer heeft gestaan bij **De vierde man** zie je onmiddellijk. De lijn door het verhaal wordt strak gehanteerd, de schok-effecten schokken ook echt, er zit een kop en een staart aan het geheel. Cameraman Jan de Bont weet ook waar hij het over heeft. Dat er slecht geacteerd wordt, was dus niet nodig geweest. Jeroen Krabbé (die zien we veel te veel de laatste tijd) schmiert op een schandelijke manier, en had gecorrigeerd moeten worden met straffe hand. Renée Soutendijk maakt geen echt karakter van de mannenverslindster die ze moet uitbeelden, en Thom Hoffman (geen familie van Dustin) is een ordinaire jongen. Het redelijk onderhoudende verhaal van Gerard Reve had heel wat puntiger en subtieler verteld kunnen worden, als juist de ordinairere effecten achterwege waren gelaten. Paul Verhoeven kan in de Haagse Post nog zo giftig te keer gaan over het hypocriete sfeertje in ons land, hij blijft toch maar hier om zijn films te maken. In mijn ogen is deze film net zo'n misser van de maand als indertijd „Een vlucht regenwulpen” (ook een misselijkmakende rol

Dustin Hoffman (midden) in zijn creatie Tootsie

vol goedkope effecten van de over 't paard getilde Krabbé), maar die liep ook goed. Paul Verhoeven doet er dus goed aan zich af te sluiten voor de Nederlandse filmkritiek. Het gaat hem gewoon om een zo groot mogelijk publiek. Nou, dat zal hij wel binnenhalen. Maar ik ben al geweest!

Huwelijk als eindstation

In **Best friends** maken we kennis met een vrolijk stel, beiden schrijvers voor televisie, die lief en leed delen in opperste harmonie. Tot de man besluit dat hij met de vrouw wil trouwen. Vanaf het moment dat de machinerie van familie-bezoeken op gang komt, gaat het met de verhouding bergafwaarts. Een erg aardige komedie met Goldie Hawn en Burt Reynolds in de hoofdrollen. Een onderwerp dat een heleboel soortgelijke stellen fiks aan 't discussieren zal zetten. Goldie Hawn is wel erg eenzijdig, Reynolds heeft duidelijk veel

meer in zijn mars. Norman Jewison regisseerde vol humor. Zeer de moeite waard, ook door de voortreffelijke bijrollen.

Dustin Hoffman verbijsterend

In **Tootsie** vervult Dustin Hoffman een wens die hij al koesterde sinds hij Michel Serrault in La cage aux folles had gezien: hij wilde ooit een travestierol spelen. Dat doet hij met zoveel overtuiging, dat je naast enorme lachbuien toch ook af en toe diep bewogen wordt. Omdat hij als acteur niet aan de slag kan komen, doet hij auditie voor een vrouwenrol, en hij krijgt hem. In die hoedanigheid wordt hij verliefd op zijn tegen speelster, maar haar vader wordt op zijn beurt verliefd op hem. Hilariteit alom, maar er komen toch ook een paar fikse waarheden omtrent de man-vrouw verhoudingen bovendrijven. Ongelooflijk knappe rol van Hoffman (de transformatie tot vrouw was elke dag een pure marteling: zijn huid werd met klemmen strakgetrokken en onder zijn warme pruik vastgezet, zijn borsten zakten af, zijn hoge hakschoenen bezorgden hem verkrampte kuitspieren, zijn baard groeide tweemaal zo hard onder de dikke laag schmink en de hete lampen) hele mooie bijrollen van Jessica Lange, Dabney Coleman, Bill Murray en Teri Garr. Gauw naar toe dus!

L.v.O.

Goldie Hawn in Best friends

vrede: uitputtingsslag

„Kom joh, drink een pilsje mee! Je bent toch geen mietje?”

Drankgebruik en groepsdwang

„Je hebt je in zo'n groep genesteld en dat loopt prima. Dat is je heel veel waard. Maar als je dan met ze uitgaat en zij willen heel laat terug en jij vroeg, dan wordt het lastig. Je bent met ze meegegaan, dus moet je eigenlijk wel meedoen. Samen uit samen thuis, nietwaar, zo gaat dat. De één zegt: „Het is twee uur, laten we nog een uurtje blijven”. Een ander zegt: „Natuurlijk, dat doen we, want het is best gezellig.” Jij denkt bij jezelf: ja wacht eens, ik heb al zoveel op, het is beter om nu terug te gaan. Laat ik toch maar niks zeggen want anders is het morgen dat jij voor allen de avond verziekt hebt. Dan wordt het al gauw: die spelbreker nemen we de volgende keer niet meer mee. Zo gaat het.”

Deze woorden werden opgetekend uit de mond van Ron Tettero, vlak voor zijn afzwaaien (lichting 81/3), in een vraaggesprek over dienstplichtigen, alcohol en groepsdwang. Met Dave van Dam, Tom Nobel, Herman Keuning en de reeds genoemde Ron Tettero sprak EGO-redacteur Wim Heij over deze problematiek.

Ben je gedurende je dienstdtijd meer gaan drinken?

Dave: Nee, waarschijnlijk komt dat omdat ik dagelijks naar huis ga. Als ik hier wel iedere avond zou moeten blijven, dan zou ik me wel behoorlijk vervelen en dus meer gaan drinken.

Tom: Ja, heel duidelijk. Er zijn wel eens avonden waarop ik een liter bessenjenever opdrink.

Ron: Eerder minder dan meer. Ik heb ook nogal wat om handen, bijv. lezen, een cursus, biljarten in het HMT. Van verveling is bij mij nauwelijks sprake, dus hoef ik het ook niet in de drank te gaan zoeken. Als om negen uur de bar opengaat sta ik echt niet te dringen.

Herman: Ik ben niet méér gaan drinken, maar anders. Thuis drink ik bijv. pisang ambon of andere likeur maar hier ben ik echt bier gaan drinken.

Drinken jullie overdag weleens wat ondanks het verbod?

Dave: Nee.

Ron: Sporadisch. Als er eens een flesje of een blikje overgebleven is en je komt bijv. 's middags terug van sport. Dan wil het weleens gebeuren. Komt niet vaak voor, hoor.

Herman: Net als Ron.

Overdag dus niet. Waarom 's avonds dan wel en soms zoveel?

Ron: De film is om half tien afgelopen. Er zijn jongens die zoeken direct erna het bed op. Ik kom uit een stad met veel uitgaansmogelijkheden. Dan komt je hier in Havelte op een kazerne waar in een omtrek van 10 kilometers niets te doen is. Dan heb je het als uitgaanstype niet gemakkelijk.

Als je dan weinig of geen hobbies hebt, kan ik er heel goed inkomen dat je na een film nog even de bar inloopt. Op een gegeven moment zit-

ten je maten aan het bier en jij aan de cola en dan is het al gauw van „Kom op joh, drink ook eens een biertje mee!” Dan is het toch al vlug dat je een pilsje mee gaat drinken, en nog een, en nog een. Zo zie ik sommige jongens van weinig of niets behoorlijk wat gaan drinken. Die worden meegetrokken door de jongens waar ze mee omgaan.

Je bedoelt dat sommige jongens niet sterk genoeg zijn om de druk van de groep te weerstaan?

Tom: Ja.

Je kunt toch moeilijk de schuld aan anderen geven wanneer jij meer gaat drinken?

Ron: Dat is wel zo, maar toch ga je meedoen. Dat zie je bijv. ook bij een verschil in drinktempo. Dat ligt bij de een hoger dan bij een ander en toch ga je vrij gemakkelijk mee. Dat gebeurt echt zo. Zo slaapt de een de ander mee.

Tom: Als je kinderen onder elkaar ziet. Die kunnen geweldig hard tegen elkaar zijn. Zo is de soldaat in dienst tegen zijn maten ook hard. Neem nu de sport. Er zijn er altijd die minder goed mee kunnen komen. Zo'n jongen komt als laatste bij de 5 km aan. Dan wordt er tegen zo'n jongen gezegd: „Mietje, jij kunt niet eens lopen”. Dat gebeurt gewoon. Je bent soms hard tegen elkaar.

Met drinken is het precies hetzelfde. Je zit aan de bar en dan wordt er tegen je gezegd „Kom joh, drink een pilsje mee! Je bent toch geen mietje?” Dus heb je de neiging om er maar eentje mee te drinken. Jongens die voor hun dienstdtijd ook al regelmatig dronken hebben een veel hoger tempo. Je hebt de een nog niet op of de volgende staat al voor je neus. De jongen die dat niet gewend is drinkt al vlug te veel. In zo'n groepje wil je niet onder doen voor elkaar.

Herman: Als je niet oppast word je wel meegetrokken. Ze zeggen tegen mij ook weleens mietje, maar ik kan dat goed naast me neerleggen.

Speelt de behoefte om ergens bij te horen zo'n grote rol?

Ron: Ja, zeker. Je komt als eenling op en je staat met je tasje op het station. Alles is vreemd. Nu na 14 maanden ligt dat anders, maar in het begin voel je je alleen. Je knoopt dus al gauw contact aan met anderen want je wilt overeind blijven. Dan ga je vrij gemakkelijk met een groep mee lopen. Uit eigen onzekerheid sluit je je aan en worden de anderen het die je gedragingen gaan bepalen.

Die groepsvorming, vindt die snel na opkomst plaats?

Herman: Binnen enkele dagen. Ik heb drie weken in Assen gezeten bij de Libanonopleiding. Op de eerste dag ontstonden er al groepjes. Dat overkwam mij ook.

Bij een groep horen heb je dus nodig. Het gaat ook heel snel. Maar in feite ken je elkaar nauwelijks. Dat kan risico's inhouden.

Ron: Je hebt je in zo'n groep genesteld en dat loopt prima. Dat is je veel waard. Maar als je dan met ze uitgaat en ze willen heel laat terug en jij vroeg dan wordt het lastig. Je bent met ze meegegaan dus moet je eigenlijk wel meedoen. Samen uit, samen thuis, niet waar. Zo gaat dat. De een zegt: „Het is twee uur, laten we nog een uurtje blijven”. Een ander zegt: „Natuurlijk, dat doen we, want het is best gezellig.” Jij denkt bij jezelf: ja wacht eens, ik heb al zoveel op, het is beter om nu terug te gaan. Laat ik toch maar niks zeggen want anders is het morgen dat jij voor allen de avond verziekt hebt. Dan wordt het al gauw: die spelbreker nemen we de volgende keer niet meer mee. Zo gaat het.

Als het gaat zoals jij nu schetst, dan heb je dus heel goed door dat je teveel drinkt?

Ron: Als je al zoveel hebt meegedronken met de jongens ben je niet meer in staat om nog aan stoppen te denken. Je hebt het ook niet in de gaten dat je over je eigen grens heengaat. Als je nog kan denken, dan denk je: laat ik die laatste paar pilsjes ook nog maar nemen, dan allemaal morgenochtend maar ziek op het appèl.

Tom: Als ik echt denk het gaat teveel worden dan stop ik. Sinds het een keer goed uit de hand is gelopen ben ik wel beter gaan oppassen.

Het lijkt met toch knap lastig om zonder de groep te willen verliezen toch je eigen maat te houden?

Ron: De kern van de hele zaak is of je de wil hebt te stoppen met drin-

ken. Dat drinken daar sta je zelf voor. Je bent immers zelf verantwoordelijk voor wat je doet. Jij bent degene die het glas optilt, ook al zet de ander ze voor je neer. Iedereen is goedgekeurd voor de dienst dan mag je ook verwachten dat hij wel zoveel gezond verstand heeft dat hij het door heeft hoe het gaat. En toch...

... gaat het nogal eens mis?

Herman: Als je zwak bent laat je je meeslepen. Het ligt ook aan de manier waarop je bent opgevoed. Heb je geleerd, van jongs af aan, zelfstandig beslissingen te nemen en verantwoordelijkheid te dragen dan zal je in dienst t.o.v. je maten ook sterk staan. Ik durf van mezelf te zeggen dat ik hier niet anders ben dan thuis. Bij anderen ligt dat anders. Die zijn thuis bijv. altijd kort gehouden en hier eindelijk vrij en dan is het van de beuk erin. De opvoeding is heel belangrijk.

Je weet wat er gebeurt, je weet hoe onplezierig het de volgende morgen is en toch ga je de volgende keer weer mee. Waarom dan toch?

Dave: Ik denk het verlangen naar gezelligheid. Je hebt hier weinig vertier. Ik ga bijna altijd naar huis, slechts een enkele keer lukt dat niet. Dan verveel ik me kapot. Als ze dan weg zouden gaan, zou ik vast ook mee willen. Volgens mij is het ook de hang naar gezelligheid.

Ron: Je weegt dat tegen elkaar af: de behoefte aan een gezellige avond tegenover een ochtend kloten voelen. Het is bijv. woensdagavond. Je hebt moeite om de vrijdag te halen, dan kies je voor uitgaan; voel je je een stuk beter dan ga je niet.

Is dat altijd zo'n bewuste keuze?

Tom: Dat weet ik niet hoor. Volgens mij denk je er niet zo bewust bij na. Je weet, dat wanneer iedereen gaat, jij alleen achterblijft, dus ga je maar mee. En met een beetje geluk heb je nog een gezellige avond ook.

Ron: Over een gezellige avond gesproken. Ik biljart soms een hele avond in het HMT dat vind ik heel wat anders dan wanneer je een avond in zo'n bar of discotheek rondbrengt. Ze zeggen wel we zoeken vertier, maar dat is niet zo want je hangt maar wat met dezelfde jongens waar je overdag ook al mee rondhangt. Zo'n hele avond komt alleen maar neer op wat drinken. Gezellig sfeertje misschien, maar voel je je ook zo plezierig? Ik zelf

alcohol en werk

De laatste 20 à 25 jaar is het alcoholgebruik in Nederland sterk toegenomen. Het is thans zelfs groter dan aan het eind van de negentiende eeuw. Uit tal van onderzoeken blijkt dat het gebruik van alcohol invloed heeft op het functioneren van de mens, ook in zijn werk. Soms heeft dit gevolgen voor de arbeidsprestatie en voor het ziekteverzuim en dientengevolge voor de mate waarin een beroep wordt gedaan op sociale voorzieningen. Ook kan het alcoholgebruik zulke ernstige vormen aannemen dat er sprake is van alcoholisme. Teneinde in het bedrijfsleven een grotere bewustwording te bewerkstelligen van de problematiek die samenhangt met de relatie alcohol en werk werd vorig jaar april een studiedag belegd. Het verslag van deze dag (inleidingen over verschillende aspecten en een forumdiscussie) werd onlangs in boekvorm uitgegeven. Ook al gaat het over het bedrijfsleven, toch ook behartenswaardige informatie m.n. voor hen die met de personeelszorg in de krijgsmacht te maken hebben. Het boek „Alcohol en Werk” is te bestellen bij de Stichting Alcohol Fonds, 1° Sweelinckstraat 25, 2517 GA Den Haag. Prijs f 9,50 (incl. verzendkosten).

ben het liefst toch maar een beetje bezig.

Tom: Iedereen vult zijn vrije tijd op zijn eigen wijze. De een biljart, de ander vindt het fijn om in een discotheek te zitten. Mensen zijn nu eenmaal verschillend.

Wat iemand doet is eigenlijk niet zo interessant, als hij maar iets kiest wat hij echt wil, omdat hij daar aardigheid in heeft. Mijn idee is dat bij lang niet iedereen dat zo gaat.

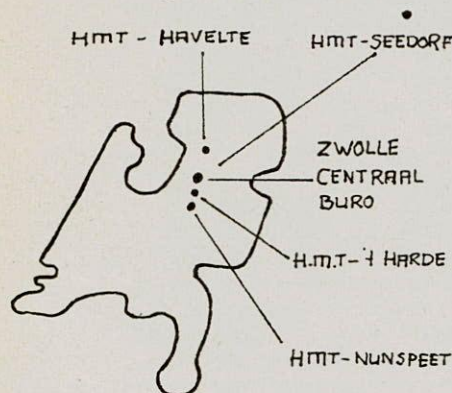
Ron: Dat is zo. Er zijn veel jongens

EGO: het meest getapt

Centraal Bureau van de Stichting Humanistisch Thuisfront nu in Zwolle

De Stichting Humanistisch Thuisfront – exploitant van de 4 humanistisch militaire tehuizen – heeft een belangrijke stap gezet in het „jong en geestelijk flexibel” houden van de eigen organisatie. Het Centraal Bureau is van Amsterdam naar Zwolle verplaatst, dus dicht onder de rook van de tehuizen in Nederland. Hopelijk kan zodoende het functioneren soepeler verlopen, waardoor de serviceverlening aan de gasten verbetert

en de dagelijkse strijd om het bestaan een extra duwtje in de goede richting krijgt.

Op zich is het niets bijzonders als wij stellen dat iedere militair méér dan welkom is in de HMT's. Maar toch, nu met alle bezuinigingen, lagere subsidies en dienstplichtigen die fors moeten inleveren, mag het nog wel eens worden gezegd.

Er zijn maatschappelijke ontwikkelingen aan de gang, waardoor jongeren het niet gemakkelijker krijgen. Dit heeft ook zijn weerslag op die jongeren, die hun dienstplicht vervullen. Het rechtvaardigt een duidelijke aanwezigheid van de HMT's. Gelukkig is de „spirit” er bij bestuur, in de tehuizen en op het nieuwe Centraal Bureau om er tegenaan te gaan, voor het welzijn van de Nederlandse dienstplichtigen. Wie hiervoor een extra steentje wil bijdragen kan een bezoekje méér aan een HMT brengen. Of een vrijwillige bijdrage storten. De HMT's en de dienstplichtigen verdienen het!

► ker onder degenen die de hele week op de kazerne zitten. De thuislaper kan in zijn eigen ritme blijven. Neem iets heel simpels. Het maakt heel veel verschil uit of je thuis naar de TV zit te kijken of dat je dat op een legeringskamer zit te doen.

Ik ken een heleboel jongens die na het appèl 's avonds gaan eten en dan op hun bed gaan liggen tot de bar opengaat. Het enige wat ze in feite doen is een spelletje spelen, waarbij de verliezer weer een rondje moet geven. Zo draaien ze zich er wel hoe langer hoe meer in. Als de bar gesloten wordt gaan ze naar bed, de volgende avond herhaalt het zich weer, dag in dag uit, week in week uit. Op zo'n manier duren 14 maanden wel een eeuwigheid.

Herman: Dat is niet overdreven. Ik ken ook diverse jongens die dat iedere avond zo doen. Dat is gewoon beangstigend. Gelukkig is mij dat niet overkomen. Het hoeft niet zo te gaan, ook al is het niet altijd even gemakkelijk.

Tom: De laatste paar uur van de avond blijven lastig.

Wim Heij

Naschrift: Alle vier willen wel benadrukken dat het een overdreven voorstelling van zaken is om het leger en zuipen op één lijn te zetten. Waar het om gaat in dit artikel is hoe het gaat zoals het soms gaat. (W.H.)

HMT Havelte – Johannes Postweg 1 – 7973 JB Darp

HMT Nunspeet – Elspeterweg 124 – 8076 PA Nunspeet

HMT 't Harde – Graaf Reinoldweg 6 – 8084 JH 't Harde

HMT Seedorf – West-Duitsland
Centraal Bureau – Willemskade 19 a
– 8011 AD Zwolle Postgiro 20540.

Loebas Oosterbeek, lid bestuur Stichting Humanistisch Thuisfront.

Solliciteren

De titel „Succesvol solliciteren” doet vermoeden dat wanneer je maar precies doet wat het boek zegt de zaak gebakken is. In die zin dekt de titel de lading niet. „Succesvol solliciteren” bevat „slechts” honderden tips die je kansen op een (nieuwe) baan wellicht zouden kunnen vergro-

ten. Voor wie het boek zo leest is het zeer wel mogelijk dat men er nog iets van meepikt. Het bevat namelijk tal van praktische tips met betrekking tot het schrijven van een sollicitatiebrief, een levensloop, het voorbereiden op een sollicitatiegesprek, welke referenties, psychologische tests, enz. Kortom voor hen die een baan zoeken of van baan willen veranderen niet gek om dit boek eens goed door te snuffelen. Spijtig is dat het boek in woordkeuze en gebruik van termen niet voor iedereen even toegankelijk zal zijn. „Succesvol solliciteren” van Golzen, Plumbley en Spaan werd uitgegeven door Omega-Boek te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Wat is er aan de hand?

Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht (4)

In drie voorafgaande artikelen van deze serie (februari, maart en april) was de vraag aan de orde of bij Defensie, zoals dat ook bij andere departementen is vastgesteld, de ambtelijke invloed (de vierde macht) zo is toegenomen dat de besluitkracht van bewindslieden erdoor wordt afgeremd of eventueel erdoor op zijpaden verzeild raakt. Toegepast op het gebied van de GV kon in het april-artikel worden aangetoond, dat Defensie inderdaad het lot van andere departementen niet is ontkomen.

Onverdroten, zo werd ook in april geconstateerd, zette een *ambtelijke* opvatting over de positie en toekomst van de GV (opgenomen in het zgn. Stumik-rapport van 1977) zich door tot in 1982/1983, waar, in de Memorie van Toelichting bij de Defensie-begroting, blz. 38, men in enigszins andere bewoordingen dezelfde strekking van die GV-visie (welke weinig hoopgevend is voor de GV) kan aantreffen. Tevens, zo stelde ik toen, werd de invloed van het ambtelijk denken nog scherper zichtbaar in een *vertrouwelijk* aan de vier zendende instanties in september 1982 aangeboden advies-rapport. Moet men de Memorie van Toelichting geloven en mag men krante-artikelen uit december 1982 over het ambtelijk advies voor waar houden, dan is er én met de ambtelijke invloed én derhalve met de toekomst van de GV heel wat aan de hand!

De politiek-parlementaire ontwikkelingslijn

In dit vierde en voorlaatste artikel zal ik, zoals toegezegd, verder laten zien hoe haaks dit kennelijk invloedrijke ambtelijk denken staat op het **politieke en parlementaire** denken over de GV in de jaren van vóór en na het Stumik-rapport (1977) tot aan de Memorie van Toelichting 1982-1983. Lag in april het bewijsmateriaal vooral bij het aantonen van de hardnekkigheid van het eenmaal gestarte ambtelijk denken (dat niet voor niets „star en hardleers” werd genoemd), thans zal de politiek-parlementaire ontwikkelingslijn inzake de GV worden gevolgd. Vijf moment-opnamen zijn daartoe van belang, die ik hier kort vermeld:

1) het **NRWM-advies** (het rapport Wierda: Geestelijke verzorging in de Krijgsmacht, december 1979) weerlegde alle in het vorige artikel genoemde punten van de Stumik-visie. In de plaats daarvan adviseerde de commissie-Wierda een GV die:

- afgestemd was op hedendaagse behoeften welke een brede waaiering vertoonden;
- binnen en niet buiten de krijgs-

macht zou functioneren;

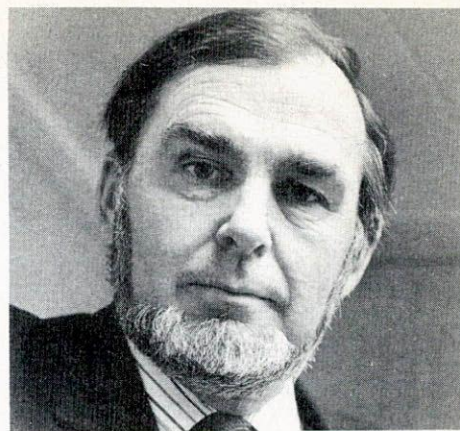
- methodisch en inhoudelijk zou zijn afgestemd op mensen, een krijgsmacht en een samenleving in en voor de 80-er jaren;
- verregaand onafhankelijk haar arbeid zou kunnen verrichten.

2) de **politieke visie** op de GV van **staatssecretaris C. L. J. van Lent** (september 1980) was overwegend een vertolking van het NRWM-advies, uitgezonderd enkele punten van voorbehoud betrekking hebbend op enige aspecten van de taakstelling van GV-ers, hun inhoudelijke onafhankelijkheid en hun al of niet deels werkzaam zijn binnen de krijgsmacht.

3) de **parlementaire visie (Vaste Kamercommissie voor Defensie, november 1980)** op de GV ondersteunde zo goed als volledig de visie van Van Lent op de GV, waardoor de inhoud van het advies-Wierda niet alleen een politieke (via de staatssecretaris) maar ook een parlementaire (via de Vaste Kamercommissie) bekrachtiging en status had gekregen.

4) de **Commissie Omvang Korpsen Geestelijke Verzorgers (COGV)**, die van februari 1981 tot maart 1982 vergeefs werkte aan een formule voor de omvang van de korpsen GV en de onderlinge verdeelsleutel van het aantal GV-ers per geestelijke stroming, leverde in elk geval het gegeven op dat het kort nadien (Memorie van Toelichting, blz. 38) ingevoerde criterium van de bezuiniging, nadrukkelijk door de COGV-leiding werd afgewezen. Ook staatssecretaris J. van Houwelingen stelde, tijdens een gesprek op 1 september 1982 waarbij ook ondergetekende aanwezig was, dat „...de bezuiniging niet het eerste uitgangspunt is.”

5) de visie op de GV van **staatssecretaris J. van Houwelingen** (ontvond op 16 maart tijdens een studiedag t.g.v. de officiële ingebruikneming van het nieuwe humanistisch vormingscentrum voor militairen, het Coornherthuis te Zeist) lag niet alleen volledig in het verlengde van de hierboven geschetste ontwikkeling, welke intussen een hecht politiek en parlementair fundament had gekre-

gen, maar versterkte de positie van de GV nog verder op enkele wezenlijke punten. Hij aanvaardde onomwonden de GV als een kritische en onafhankelijke instantie, onderschreef het solidariteitsbeginsel van GV-ers en verwierp het weer enigszins opkomende loyaliteitsstreven van zijn ambtsvoorganger Van Lent. Bovendien verwierp hij de enkele malen (Stumik, Van Lent) teruggekomen gedacht de GV deels naar de burgermaatschappij over te hevelen. Hij rekende zelfs volstrekt met die gedachte af.

Afbraak of versterking van de GV?

Nu in april het ambtelijk denken werd geschetst en in dit artikel het politieke beleidsdenken bij Defensie in enkele moment-opnamen is samengevat, kan worden vastgesteld dat in de ambtelijke denklijn een hardnekkig streven lijkt te zijn opgenomen gericht op afbouw van de GV.

In het politieke beleidsdenken daarentegen blijkt het omgekeerde streven aantoonbaar: de GV en haar aparte positie consolideren of zelfs versterken. In de Memorie van Toelichting, blz. 38, blijkt de politieke beleidslijn onder druk van het ambtelijk denken en streven het veld te hebben geruimd.

De afgelopen maanden zijn er signalen, zowel uit de politieke (bewindslieden) als parlementaire hoek (behandeling Defensie-begroting in maart j.l.), dat het historisch ontwikkelde en in dit artikel samengevatte politieke denken over de GV zich aan het herstellen is.

In het vijfde en laatste artikel (in juni a.s.) zal ik op die laatstgenoemde ontwikkeling nog kort ingaan en tot slot enkele conclusies trekken.

J. F. Sinke
hoofdtraadsman

g.v.: het lijkt wel een vloek

George Hendrik Breitner

„Buiten had de als een gezwel losgebarsten herfst de stad verbreitnerd.”

S. Carmiggelt.

George Hendrik Breitner, die de schilder werd van Amsterdam en de Amsterdammers, werd op 12 september 1857 te Rotterdam geboren in het gezin van een commissionair in granen. Een man van aanzien, verkiesbaar voor de gemeenteraad. In zijn vroege jaren hield de jonge George zich vooral bezig met heldhaftige gebeurtenissen. Uit zijn lagerschool-tijd zijn nog tekenboeken bewaard gebleven, die van voor tot achter zijn volgekrabbeld met oorlogstaferelen, zeeslagen en gevechten met exotische wilde stammen. George wilde historie-schilder worden en volgde daarvoor tekenlessen van Chr. Neurdenberg, aangevuld met raadgevingen van de toen al 60 jarige en heel bekende Rotterdamse schilder Charles Rochussen.

Naar Den Haag

Op advies van deze Rochussen, die bij George schildertalent zag, mocht hij van zijn vader in 1875 naar de Haagse Academie voor Beeldende Kunsten, waar hij ondermeer les kreeg van directeur Koelman. In 1877 behaalde hij de akte M.O. tekenen en daardoor kreeg Breitner een aanstelling voor een jaar als tekenleeraar. Hij werd lid van Pulchri Studio in Den Haag, waar hij o.a. kennis maakte met De Zwart, Isaac Israëls en Suze Robertson. In 1880 werd hij nog één jaar leerling van Willem Maris.

In die tijd werkte hij met nog andere schilders aan het „optisch wonder” van 14 meter hoog en 120 meter lang, dat bekend staat als het Panorama Mesdag in de Haagse Zeestraat en dat in 1981 honderd jaar bestond. De cavalieristen op het Scheveningse strand waren van Breitner. Nog altijd trekt dit Panorama meer dan 15.000 bezoekers per jaar.

Portretfoto van Breitner, gemaakt door Willem Witsen

Hij volgde al tekenend en schilderend de legermanoeuvres in Brabant. Zijn belangstelling voor de cavalerie betrof niet zozeer het militaire ele-

ment, maar wel veel meer de schilderkunstige mogelijkheden, die de paarden hem boden, het was de vorm, de kleur en vooral de beweging. In die tijd was hij ook al bijzonder geboeid door de Haagse volksbuurten en de mensen die daar woonden en die Breitner vaak tekende als hij met Van Gogh er door trok. Het waren ellendige toestanden waaronder het proletariaat moest leven. Van Gogh en Breitner hebben elkaar gekend in hun Haagse tijd en zij waren beiden bezielde door een hartstochtelijk streven het leven uit te beelden in zijn felle bewogenheid. Van 1882 – 1883 was Breitner leraar aan de Rotterdamse Akademie en een jaar later is hij 6 maanden in Parijs, waarvan een maand op het atelier van Cormon. Hoewel hij in die tijd zo nu en dan wel wat verkoopt (aan het Rijk bijv. zijn schilderij „De Gele Rijders”) en A. P. van Stolk, een zakenvriend van zijn vader, zijn waardering uit door hem zo’n f 30 per maand over te maken, blijft Breitner onzeker ten opzichte van zijn kunstenaarschap.

Amsterdam

Het is Amsterdam waar de 30-jarige George Hendrik Breitner in 1886 naar toe gedreven wordt. Amsterdam is dan een stad in beroering waar veel te beleven valt. Er wordt aldaar in vele artikelen handel gedreven en de industrie breidt zich steeds uit. Schepen uit vele landen vullen de havens. Als Breitner in Amsterdam komt draagt de stad nog duidelijke sporen van de vroegere vestingtijd. Overal is ze volgebouwd en opgepropt met woningen. Er moet afgebroken worden en nieuwe gebouwen en woningen moeten verrijzen. Er is grote armoede, de eerste Socialisten verheffen hun stem. In deze zich steeds uitbreidende stad, waar het Centraal Station, het Rijksmuseum en het Concertgebouw worden gebouwd, voelt Breitner zich spoedig thuis. Enkele jaren eerder had hij al afstand genomen van zijn Haagse werk. Hij zoekt naar binding en geschakeerde lichtwerking, de kleur wordt nu nadrukkelijker aangeduid en gelijkmatig in compacte massa's vlak tegen vlak aangebracht. Zijn palet is somberder en zijn peinture zwaarder geworden. Hij zoekt zijn figuren in de stad, op straat en tijdens hun werk.

Zijn aanwezigheid in de hoofdstad

Korte Prinsengracht Amsterdam

luit dan ook de tijd in van het tweede Hollandse impressionisme, door Hammacher het Amsterdamse genaamd. Breitner wordt opgenomen, voorgesteld door de schilder Willem Witsen, in de kring van schilderende en dichtende vrienden. De Nieuwe Gids is opgericht en de literatuur verkeert in een staat van revolutie. Maar de schilderkunst bedreven door Willem Witsen, Isaac Israëls, Ed Karsten, Jan Veth en Breitner niet minder.

Wonderbaarlijk zijn dan ook Breitners stadsgezichten. Laten we er enkele noemen: de Korte Prinsengracht, de Lauriergracht, het Rokin, het Damrak, de Brouwersgracht, de Singelbrug bij de Paleisstraat en Avond in het dok. En terwijl hij de sfeer van de stad liefst tegen vallende avond in grijze natheid of in de sneeuw zo meesterlijk weet vast te leggen, was hij tevens vervuld van de zekerheid, dat het oude gedoemd was te verdwijnen. Werkende en rustende arbeiders in de bouwputten,

rokende heimachines, paarden die heipalen aanslepen, zij allen zijn de voorboden van het nieuwe dat komen gaat.

En daar torent bovenuit het indrukwekkende schilderij van de aloude Dam, het onvergankelijke hart van de stad. Een gedeelte van het Paleis, de Nieuw Kerk, een stukje van een monument dat nu verdwenen is en daarbij de paardentrams, die gezapig door de toen nog niet overvolle straten reden. Alles bij elkaar een beeld van verstilde rust.

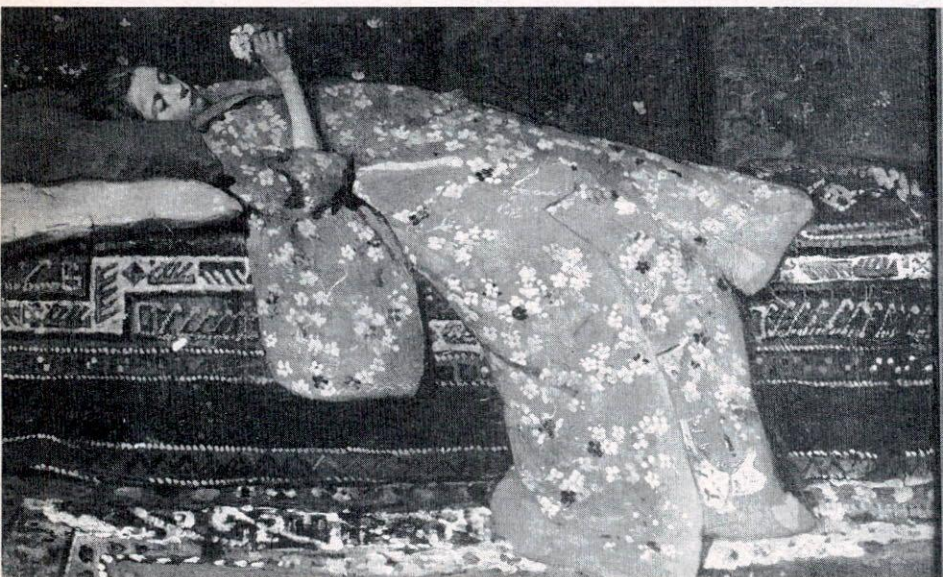
Gewone mensen

Maar ook de gewone mensen hadden zijn bijzondere belangstelling. De kermis, waar een groot publiek zijn vertier zocht, vrouwen die met elkander een praatje maakten, dienstbodes, spelende kinderen, fabrieksmeisjes die naar huis gingen, het gehele leven dat zich in een grote stad afspeelt heeft Breitner op zijn doeken vastgelegd.

„Waspit” (fabrieksarbeidster uit de Jordaan)

Paarden, sloopspaanen beheersten eveneens het Stadsbeeld. Hij schilderde ze en gaf een indringend beeld van de zware arbeid die deze dieren moesten verrichten. In de somberheid van laaghangende wolken, de regen en de sneeuw brengt het model Geesje Kwak een ommekeer. Dat

Geesje Kwak in rode kimono

vissen vangen kan ook met een magneet

► meisje moet hem gefascineerd hebben. In kimono schildert hij haar keer op keer. Op de divan, voor de spiegel, dromend met bloemen. Dan zonder kimono als naaktfiguur. Teder hanteert Breitner het penseel, een hoogtepunt in zijn werk zijn deze afbeeldingen geworden.

Breitner maakte tijdens zijn wandelingen door de stad vele schetsen, die hij naderhand in zijn doeken uitwerkte. Maar hij was ook een zeer goed fotograaf. Veel schilders maken van foto's gebruik om een momentopname vast te leggen, om een beweging te verstillen.

Bij Breitner hadden de foto's een zelfde taak als zijn schetsboeknotities, n.l. die van een geheugensteun. In het begin van de jaren '60 werden vele honderden foto's en negatieven van Breitner ontdekt. Het bleek dat hij niet alleen Amsterdam als schilder had weergegeven, maar ook deze stad als een begaafd fotograaf in zo'n paar duizend foto's had vereeuwigd. Er zijn in 1966 en in 1974 een tweetal boeken verschenen met een enorme schat aan foto's, waarvan men bijzonder genieten kan.

Het einde

Langzaam aan dooft het vuur, dat zo fel en stralend in de unieke schilder George Hendrik Breitner had gebrand. Nieuwe stromingen met nieuwe namen eisen hun plaats op.

Bereden artillerie

Naaktfiguur

In april 1923 overlijdt Willem Witsen, een van zijn weinige echte vrienden. Kort daarop wordt Breitner in een ziekenhuis opgenomen wegens hartzwakte. Na enkele weken keert hij weer terug in zijn huis. Hij wil weer schilderen, een krachteloos stadsgezicht. Het lukt niet meer. Op 5 juni 1923 overlijdt Breitner voor zijn Schildersezelschap. Dat Amsterdam zijn schilder niet vergeten is bleek heel duidelijk op de tentoonstelling, die het Stedelijk Museum kort geleden organiseerde met het eigen bezit. De belangstelling was enorm!

Jan Kooijman.

Wat is dat eigenlijk?

Humanisme

Humanisten, zegt men, zijn menslievende mensen die gevoelens en emoties paren aan verstand en redelijkheid. Daarmee wordt misschien iets duidelijk van wat humanisme is. Niet in de eerste plaats een theorie, een beschouwingswijze of iets van dien aard, maar een wijze van menszijn; een manier van in het leven staan. Humanist ben je door de wijze waarop je denkt, door wat je doet en door wat je laat.

Mens centraal

Hoe verschillend humanisten onderling ook mogen schijnen, zij hebben enkele diep verankerde opvattingen gemeen. De belangrijkste is wel dat de mens centraal staat, niet op een voetstuk als een afgod, maar zoals hij is met zijn fouten, zijn twijfels, zijn zwakheden, maar ook met zijn ongekende mogelijkheden. Het centraal stellen van de mens houdt voor de humanist tevens in, dat er buiten mensen geen machten zijn die rechtstreeks en bewust van doen hebben met zijn leven of met dat van zijn medemensen. Hij is er van overtuigd dat ieder mens er in wezen niet anders voorstaat dan hij: met vele mogelijkheden, zowel ten goede als ten kwade, maar ook overal en altijd met tekortkomingen.

Verbondenheid

Dat ieder mens er in principe hetzelfde voorstaat, geeft de humanist een gevoel van lotsverbondenheid; een overtuigd zijn van innige verbondenheid met de medemens, deels omdat die medemens niet anders in het leven staat dan hij, maar deels ook om geheel andere redenen. Hij is er namelijk van doordrongen dat hij op zijn medemens is aangewezen. Alleen zal een mens het niet redden, materieel, sociaal, noch geestelijk. Hij moet – en wil ook van harte –

Excercitie

„In vier rijen lopen de miliciens achter elkaar, parallel met de muren van de binnenkoer. Als gehandicapten die twintig jaar lang bedlegerig waren, leren dienstplichtigen opnieuw marcheren, zo maar, ter plaatse of heen en weer, tot iedereen alleen nog oog en oor heeft voor de cadans van zijn buur, niemand zich nog afvraagt waarom en waarheen hijzelf marcheert.”

Uit „De marsorder” van
Emile Degelin
Voor bespreking zie blz. 22.

samenleven met zijn medemensen en met hun gezamenlijk komen tot opvattingen van wat waardevol, wat beter en wat slechter is voor mensen persoonlijk en voor de onderlinge omgang met elkaar. Met andere woorden: waarden onderkennen, normen stellen.

Waarden en normen

Een humanist is zich er van bewust dat het de mensen zijn die waarden scheppen en normen stellen. Deze zijn niet voor de eeuwigheid en voor overal gegeven en daarom is kritische bezinning er op altijd weer geboden: gelden waarden en normen van toen en ginds in volle omvang ook hier en nu? Behalve de centrale plaats van de mens, de onderlinge lotsverbondenheid en hun gezamenlijke waarden- en normenpatroon is er de vraag naar de zingeving.

Zingeving

Wat is de zin van het bestaan? Op deze vraag zal een humanist niet gauw antwoorden. Zo goed als hij geen weet heeft van een al bestierende kracht buiten de mensen, zo weet hij niets van één algemeen geldende zin. Hij beleeft en ervaart wat voor hem zinvol en waardevol is in zijn leven en in het samenzijn met anderen. Kortom, naar humanistische opvattingen is niet bij voorbaat de zin van het leven gegeven – of het zou de instandhouding van het menselijke geslacht moeten zijn; een soort overlevingsdrift. Integendeel, het is de eigen creatieve mogelijkheid van mensen zin en waarden in hun leven te scheppen.

Samenvattend kan humanisme in kort bestek omschreven worden als een levensovertuiging die diepgaande invloed heeft op hoe mensen (humanisten) in het leven staan: een zijnswijze van mensen. Gezamenlijke opvattingen komen tot uiting in een humanistische levensbeschouwing: een zienswijze op mensen in hun samenleving.

Chiel Verduijn

WIM KAN
Soms denk ik
wel eens
bij mezelf...

Een legerpredikant vind ik net zoiets als een vegetarische slager.

Dansen is bidden met je benen (Heine), maar marcheren is vloeken met je voeten (Wim Kan)

God is dood, en nou de gelovigen nog.

In 1980 zijn er zeven miljoen bijbels verkocht, maar het helpt niets.

Democratie is de wil van het volk. Elke morgen lees ik stomverbaasd in de krant wat ik nou weer wil.

Een onafhankelijk dagblad is een dagblad dat niet wil weten van wie het afhankelijk is.

Die grote gebouwen, waar de verzekeringen in huizen, hebben ze te danken aan de kleine lettertjes.

De kerk is Gods eigen huis, maar toch staat op de toren een bliksem-afleider.

Het heerlijkste is levenslang tweede te zijn. Dan hou je zo'n prachtig uitzicht op de eerste plaats.

Uit: „Soms denk ik wel eens bij mezelf...”

Boekenweekgeschenk maart 1983

vrede: het is menens

boeken bladen brochures

De marsorder

In „De marsorder” zet de Vlaamse auteur Emile Degelin de levensbeschrijving van Johannes Wouters, uit zijn debuut „De bevrijding”, voort. Deze Johannes breekt, tijdens het tweede jaar, zijn studie scheikunde af en gaat zijn militaire dienst vervullen. Vrij kort na opkomst belandt hij in het kazernesziekenverblijf, wordt verdacht te simuleren en doorgezonden naar het militair hospitaal afdeling zenuwzieken en simulant. Om het „krankzinnige” gezelschap waarin hij terecht is gekomen te ontvluchten veinst Johan een zenuwziekte en krijgt zijn marsorder, (afkeuringsbewijs).

Als zijn vader hem dwingt nu eindelijk eens aan zijn carrière te gaan werken komt hij in een echte zenuw-

inzinking terecht. In een rustoord in Zwitserland vindt hij zichzelf langzaam weer terug en overwint er zijn trauma van een tragische jeugdliefde.

Ook ontmoet hij daar de doodzieke Bernhard die Johannes weer tot schilderen weet te brengen. Zonder meer een boeiende roman met prima sfeerbeschrijvingen uit de militaire dienst.

„De marsorder” van Emile Degelin werd uitgegeven door Manteau, Antwerpen. Prijs f 18,90.

Koerden

Met de brochure „Koerden en Koerdistan, verzwegen volk verzwegen land” tracht de Koerdische Arbeiders vereniging in Nederland het stilzwijgen te doorbreken over het lot van de Koerden.

Koerdistan ligt in het Midden-Oosten over de grenzen van Turkije, Iran, Irak en Syrië. In al deze landen worden de Koerden ernstig onderdrukt en zijn ze rechteloos. Vooral in Turkije, waar het grootste deel van de Koerden woont (ongeveer 40 procent), is de situatie, sinds de militaire junta van generaal Evren aan de macht is, erbarmelijk.

Driekwart van het Turkse leger is gelegerd in Koerdistan en voert daar een waar schrikbewind uit. Tot juli '82 werden 116.000 Koerden gearresteerd, duizenden gemarteld en honderden gedood.

De situatie in de andere landen is er voor de Koerden nauwelijks veel be-

Overpeinzingen van een afgezwaaide soldaat

Bollentijd

Telkens wanneer de bollen opkomen, zie je wat je een hele tijd geleden zelf hebt ervaren. Degene die toen hagel-slag, kaas en boter naar je hoofd slingerde ben jij, en de bevreemding is nu aan een ander. Dit doe je louter uit hoofde van de traditie, die gehandhaafd moet worden. Wat de betekenis van deze aardige folklore is, weet ik niet, maar ik vermoed dat dit de enige gemeenschapsplaats is, waar de „ouwe” de „bol” ontmoet. En de laatste dient dit voor een goede gang van zaken te weten.

O, wat een immense zee van verwachting en verrassing omspoelde je die eerste tijd. Te worden opgenomen in een gemeenschap van ruige pikbroeken: mannen met grote snorren, scherpe neuzen en krachtige kaken, jongens met een doortastend optreden. Deel te mogen uitmaken van dié kerels, welke je van huis uit niet kende, machtig leek me dat. Veertien maanden was je één van hen. En dan al die verse kleren, die geurden naar de fourier. Kledingstukken waarvan je het nut niet snapte; alles was groen, maar vooral: **nieuw.**

In de anonimiteit had je toch maar eigen kleren, een eigen kast, een eigen bed. Dit had je thuis ook wel, be-

ter zelfs, maar daar ben je aan gewend; hier ineens kijk je met grote interesse naar iets gewoons, iets normaals. Juist dát maakt het zo mooi.

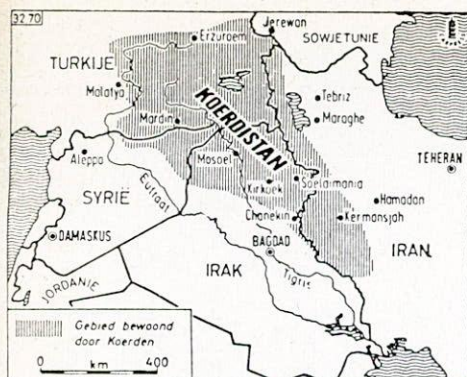
Ik geloof dat ik hier de essentie te pakken heb van de bollentijd, nl. dat je op een andere manier de vertrouwde dingen bekijkt. Later verdwijnt dit gevoel, het ongewone wordt gewoon en je weet niet beter

dan dat het altijd zo geweest is. Ook de roes van de opkomst vergeet je langzamerhand, je bent al veel eerder onder de krijgstucht gesteld, en die ga je, nu je het wel bekeken hebt, als drukkend ervaren. Bij mij gebeurde dit na vier maanden, vlak nadat ik paraat werd en daarmee was de bollentijd wel afgelopen.

Uit: In Memoriam lichting-2 door Emile van Paridon

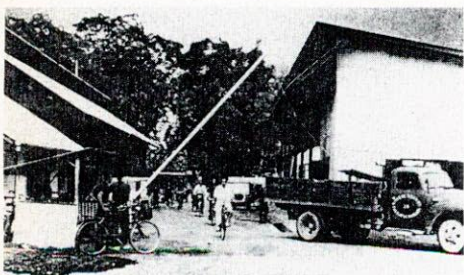
Naar de bollen...

ter. Zo is het de Koerden verboden Koerdisch te spreken, in het Koerdisch onderwezen te worden en te verklaren dat men Koerd is. In de beknopte brochure wordt in simpele taal een goed beeld gegeven van de geschiedenis van het Koerdische volk. De brochure „Koerden en Koerdisan” is te bestellen door overmaking van f 4,10 op postgiro 4433176 t.n.v. Koerdische Arbeidersvereniging in Nederland, Den Haag.

Verlies van Indië

Hoe verdeeld men in Nederland, in de jaren direkt na de 2e W.O., ook was, over één ding was men het in meer of mindere mate met elkaar eens: Indië kwijt raken zou een terugslag voor de ekonomie betekenen. Vandaar dat de leuze van oud-premier Gerbrandy („Indië verloren, rampspoed geboren”) er als koek in ging in die tijd.

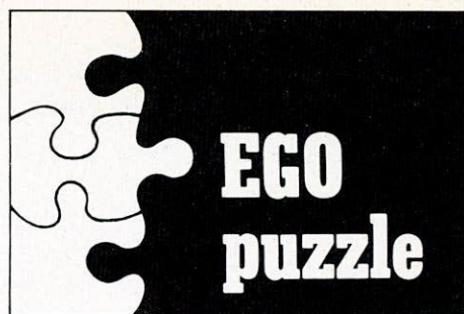
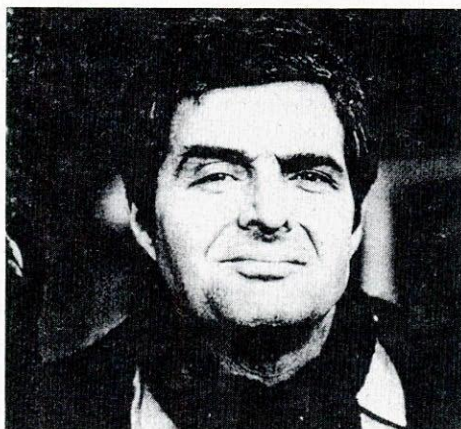

In 1938 immers had men nog berekend dat de bijdrage van Nederlands-Indië aan het nationale inkomen van Nederland 14 percent bedroeg. Toch bleek het na de soevereiniteits-overdracht allemaal niet zo'n vaart te lopen. De ekonomische betekenis bleek behoorlijk overschat te zijn. In „Het Nederlands belang bij Indië” wordt nieuw feitenmateriaal op dit terrein aangedragen. De auteurs, Baudet en Fennema, tonen in dit boek aan dat het verlies van Indië stimulerend heeft gewerkt op de industrialisatiepolitiek van Nederland. Gladjes verliep deze „omwenteling” niet, zoals uit dit onderzoek blijkt. Ook de invloed van het bedrijfsleven m.b.t. Indië heeft men onderzocht. Volgens de auteurs is deze van ondergeschikte betekenis geweest. Ook het merendeel van de ondernemers zag de toekomst, na de overdracht in 1949, met optimisme tegemoet. Nog

geen tien jaar later echter werden de ondernemers toch nog vrij abrupt Indonesië uitgezet, niet het minst overigens veroorzaakt door de starre buitenlandse politiek van Luns inzake Nieuw Guinea). Langzamerhand begint er nu toch wat helderheid te komen over een duistere periode van onze geschiedenis. Dit boek draagt daar zeker toe bij. „Het Nederlandse belang bij Indië” door H. Baudet en M. Fennema werd uitgegeven bij Het Spectrum te Utrecht. Prijs f 29,90.

Vreemdelingenlegioen

Met „Gehoorzaam als een hond” debuteerde onlangs de 46-jarige Richard Klinkhamer. Om meer dan één reden een opmerkelijke debuut. Het is een bundeling korte autobiografische verhalen waarin de auteur zijn ervaringen vertelt als huursoldaat in het Franse vreemdelingenlegioen, zijn desertie uit het legioen in Algerije, zijn omzwervingen aan de zelfkant van de samenleving en zijn bokke-sprongen als gokker-oplichter. Voor de hoofdpersoon Kamer is het legioen, dat voor ongeveer 70 percent uit losgeslagen Duitsers bestond, ronduit een hel. Met name heeft hij problemen met zijn Duitse medelegionair Schultz, wiens dood hij als een verlossing ervaart. Na zijn desertie komt Kamer er achter, dat de wereld buiten het legioen hem nauwelijks veel meer te bieden heeft. Bij lezing doemen vergelijkingen op met Jef Geraerts en Jan Cremer, o.a. door grof en ruig taalgebruik waarvan het funktionele mij regelmatig ontging. Toch gaat de vergelijking met eerdergenoemde schrijvers niet helemaal op. Want Kamer is allesbehalve een held. Meestal weet hij

Er kwamen helaas minder dan 25 goede inzendingen van de puzzle in het maart-nummer binnen. We zullen nu de goede oplossingen van het maart- en het april-nummer bij elkaar optellen.

Ditmaal in Ego visitekaartjes. De volgorde van de letters moet veranderd worden. Elk visitekaartje verborgt een beroep. Eventuele prijswinnaars maken we bekend in het augustus-nummer van Ego.

M. PITCO SON	N. KADI TERP
R. RIS GOES	M. ERA LAAK

Stuur de oplossing van de puzzle voor **5 juni a.s.** naar: Ego-redactie, Coornherthuis, Oranje-Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vergeet niet de voorkeur voor een boeken- of platenbon te vermelden.

nauwelijks het hoofd boven water te houden. Een verteller is Klinkhamer wel degelijk. Zij verhalen boeien stuk voor stuk, m.n. die uit zijn legioen-periode en de laatste verhalen over het gokken zijn ronduit spannend. Een opmerkelijk boek. „Gehoorzaam als een hond” van R. Klinkhamer verscheen bij uitg. Nijgh en v. Ditmar te Den Haag. Prijs f 24,90.

Wim Heij

LENTE! DE TOE-
KOMST ZIET ER WEER
MINDER SOMBER UIT...

DE NARCISSEN... DE
KROKUSSEN.. HEERLIJK
AL DIE BLOEMBOLLEN..

'N NIEUW
LENTE
'N NIEUW
SPRIT

adtr.aa